

УДК 37.027.7(477.87-25)+021.3-054.74
DOI: 10.24144/2524-0609.2023.53.52-55

Канюк Олександра Любомирівна

кандидат педагогічних наук, доцент
завідувачка кафедри іноземних мов
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
oleksandra.kanyuk@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-2396-2988>

Кіш Надія Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра іноземних мов
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
nadiia.kish@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-6950-988X>

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Із зростаючим впливом технологій на освіту, цифрова компетентність стає ключовим фактором успішного викладання та навчання іноземних мов. Мета дослідження: розглянути основні аспекти цифрової компетентності викладачів іноземних мов, такі як знання комп'ютерних програм, використання Інтернет-ресурсів, інтеграція мультимедійних засобів у навчальний процес та ефективне використання цифрових інструментів для оцінювання та співпраці зі студентами. Методи дослідження: аналіз, синтез і систематизація наукової літератури з педагогіки, психології, енциклопедично-довідкових, навчально-методичних видань, інформаційних ресурсів мережі Інтернет – для з'ясування, порівняння й зіставлення підходів у напрямі окресленої проблеми; виявлення тенденцій цифровізації вищої освіти. Автори пропонують систематичний підхід до розвитку цифрової компетентності викладачів іноземних мов, враховуючи індивідуальні особливості, потреби та рівень підготовки педагогів. Автори звертають увагу на перешкоди, з якими стикаються викладачі при впровадженні цифрових інструментів у свою роботу, такі як недостатність ресурсів, боязнь нових технологій або обмежений доступ до навчальних платформ. На основі отриманих даних робляться висновки про значущість цифрової компетентності для викладачів іноземних мов та її вплив на розвиток іноземної мови студентів, їх мотивацію та залучення до навчального процесу.

Ключові слова: цифрова компетентність, цифрові технології, педагогічні інновації, ефективне викладання, міжособистісна комунікація, цифрові інструменти.

Вступ. Сучасний освітній процес орієнтований на активне використання цифрових технологій. Доведеним є той факт, що високий рівень їхньої інтерактивності дозволяє викладачеві знижувати інтенсивність впливу мовних бар'єрів, посилювати мотивацію до розвитку усної та письмової мовної діяльності, а також ефективно керувати увагою; забезпечує високий рівень залученості до процесу навчання, збагачує соціальний досвід студентів. Також використання цифрових технологій дозволяє викладачеві вирішити ряд методичних завдань: формування психологічної готовності студента до мовленнєвого спілкування, створення природних умов для багаторазового повторення мовного матеріалу, тренування вибору потрібного мовного варіанту тощо. Проте, ці переваги створили і цілу низку проблем у формуванні навичок іншомовної комунікації в цифровому професійному середовищі. Так, активне використання цифрових технологій вимагає переосмислення ролі викладача у процесі навчання іноземної мови [1].

Конструктивні можливості мультимедійного середовища в процесі мовної підготовки змінили роль викладача. Якщо раніше він виступав як транслятор інформації, що здійснює контроль результатів своєї діяльності, то в даний час викладач стає організатором, дизайнером інформаційного простору, що провокує, мотивує студентів на активне вивчення навчального матеріалу.

Також сформувалася необхідність у розвитку абсолютного нових навичок міжособистісної комунікації та роботи з інформацією загалом. Йдеться не лише про адаптацію до нелінійного характеру інформації, а й про соціально-психологічні бар'єри, які є неминучими в опосередкованих комунікаціях. У цьому

контексті основною перспективою розвитку професійних навичок навчання іноземної мови стає процес формування та вдосконалення цифрових компетенцій викладача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники та науковці з різних країн світу присвятили свою увагу вивченню різних аспектів цифрової компетентності викладачів іноземної мови. Спеціалісти з педагогіки, психології, технологій навчання, мовознавства та інших галузей активно займаються дослідженнями впливу цифрових інструментів на процес навчання та розвитку студентів.

Серед провідних науковців, що внесли вагомий внесок у розуміння проблеми цифрової компетентності викладачів іноземних мов, можна виділити В. Браздейкіс, С. Джан, Т. Мейровіц, Дж. Равен, Л. Салганік, Т. Сабаліускас, Б. Цваннефельд, та інші. Вони досліджують різні аспекти цифрової компетентності вчителя іноземної мови, вплив цифрових технологій на навчання та розвиток студентів, а також роль викладача в цьому процесі.

У своїх дослідженнях, В. Браздейкіс [1] розглядає роль цифрової компетентності в професійній підготовці вчителів іноземних мов та розвитку їхніх педагогічних здібностей. С. Джан [4] досліджує вплив цифрової компетентності викладачів на якість навчання та залучення студентів у навчальний процес через інтерактивні технології. Дж. Равен та Б. Цваннефельд [4] зосереджуються на використанні цифрових інструментів для забезпечення індивідуалізованого навчання та підвищення мотивації студентів у вивченні іноземної мови. Л. Салганік та Т. Сабаліускас [2] займаються дослідженнями впливу цифрової компетентності викладачів на студентську академіч-

ну успішність та розвиток комунікаційних навичок. Т.Мейровіц, С.Руссак, та А.Зур [4] досліджують інноваційні підходи до використання цифрових технологій у навчальних програмах для вчителів іноземних мов з метою забезпечення якісної та ефективної підготовки фахівців. Науковці також ставлять за мету вивчення технологічних вимог до викладання іноземних мов, що вимагають наявності високого рівня цифрової компетентності викладачів. Фейсал та Суриаман [2] досліджували вплив пандемії COVID-19 на цифрову компетентність викладачів.

Мета дослідження: аналіз проблем цифрової компетентності викладачів іноземних мов в контексті вищої освіти з метою розкриття сутності цього поняття, вивчення впливу цифрових технологій на процес навчання та викладання іноземної мови, а також висвітлення перспектив розвитку цифрових компетенцій викладача для підвищення ефективності навчання студентів у сучасному освітньому середовищі.

Методи дослідження: аналіз, синтез і систематизація наукової літератури з педагогіки, психології, енциклопедично-довідкових, навчально-методичних видань, інформаційних ресурсів мережі Інтернет – для з'ясування, порівняння й зіставлення підходів у напрямі окресленої проблеми; виявлення тенденцій цифровізації вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Процес професійного розвитку викладача у цифровому середовищі розглядається у контексті двох понять «цифрова компетентність», та «цифрові компетенції».

«Цифрова компетентність» – це сукупність компетенцій, яка потрібна викладачеві для реалізації професійних завдань у цифровому освітньому середовищі. Цей феномен представлений такими компонентами: мотиваційно-особистісний (відображає зацікавленість педагога у використанні цифрових технологій у професійній діяльності); когнітивний (рівень творчої активності, володіння навичками критичного мислення); діяльнісний (навички використання цифрових технологій у практиці викладання); рефлексивно-оцінний (навички рефлексії професійної діяльності та готовність до самонавчання).

Дослідження цифрової компетентності викладача іноземної мови до пандемії 2020 року були спрямовані на оцінку навичок використання технічних можливостей інтернет-ресурсів (цифрових компетенцій), починаючи з умінь користуватися програмним забезпеченням для створення презентацій, закінчуючи навичками блогінгу. Результати досліджень демонстрували той факт, що рівень володіння цифровими технологіями перебуває у прямій залежності від готовності викладача до їх вивчення, а також суб'єктивної оцінки можливостей даних технологій в управлінні ефективністю навчання іноземної мови [5].

Зміни, що відбулися в період пандемії COVID-19 в освітньому середовищі, виявили нові аспекти необхідності професійного розвитку викладачів іноземної мови [2]. Було встановлено, що між професійними знаннями та навичками використання цифрових інструментів існує значний розрив. І в умовах необхідності застосування нових технологій у рамках електронного навчання викладачі змогли взяти під контроль процес управління навчанням, сформулювали високий рівень залученості, мотивації студентів. З іншого боку, викладачі, чий рівень володіння цифровими технологіями був нижчим, зіткнулися з технологічними труднощами, які зменшили якість освітнього процесу.

Таким чином, можна сказати, що чим краща педагогічна компетентність викладача, тим кращими

будуть його результативність у виконанні завдань і відповідальності. Виявляється, що компетентність означає здатність виконувати щось, отримане завдяки освіті: компетентність викладача відноситься до раціонального виконання та дій, які відповідають певним специфікаціям у виконанні освітніх завдань.

Дослідження цієї проблеми дозволило обґрунтувати необхідність розробки програм, що дозволяють підвищити рівень обізнаності викладачів про нові методи навчання, а також сформулювати умови для розвитку цифрової компетенції та заохочення викладачів, що адаптуються до нових цифрових технологій у конкретному дисциплінарному контексті.

Вчені-дослідники виділяють групи цифрових компетенцій (навичок) для викладачів іноземної мови. Перша група компетенцій орієнтована на формування навичок пошуку та використання баз даних, які містять інформацію, необхідну як для проведення занять, так і для самоперевірки рівня власної мовної підготовки. Друга група визначила мінімальний набір цифрових додатків, якими має володіти викладач для вироблення мовних навичок у студентів, а також здійснення різних форм контролю за процесом навчання. Третя група компетенцій пов'язані з формуванням навички візуалізації інформації, створенням інтерактивного освітнього середовища. Передбачається, що ці компетенції дозволять підвищити рівень ефективності розвитку лексичних та граматичних навичок у студентів. Четверта група компетенцій орієнтована на розвиток навичок управління комунікаціями в мережевому форматі, володіння інструментами відео-конференц-зв'язку. І заключна група компетенцій має забезпечити можливість роботи з відеоматеріалом, його створенням та трансляцією [3].

Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та ресурсів Інтернет у вигляді цифрових освітніх платформ значно розширює можливості у викладанні навчальної дисципліни, але потребує серйозного науково-методичного опрацювання питань щодо підготовки навчального контенту та організації інтерактивного навчання, яке не передбачає особистий контакт суб'єктів освітнього процесу [6; 7].

При визначенні напрямку розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагога, а також діагностики рівня психологічної готовності педагогів до використання цифрових технологій в освітньому процесі слід спиратися на уявлення про те, що розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів буде успішнішим у тому випадку, коли його цілі будуть відповідати рівню прогнозованої та сформованої цифрової компетенції педагогів.

Під час проведення діагностики рівня сформованості психологічної готовності педагогів до використання цифрових технологій в освітньому процесі вузу можна здійснювати аналіз її компонентів послідовно: спочатку діагностується пізнавальний компонент, потім – мотиваційний, практиологічний та аксіологічний. На нашу думку, діагностика формування психологічної готовності педагогів до використання цифрових технологій в освітньому процесі ЗВО, що реалізується послідовно, призведе до зниження опору педагогів до інновацій, ініціює їхню пізнавальну та інноваційну діяльність у сфері застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, розширить можливості педагогів з розробки власних проєктів використання потенціалу цифрових технологій у ЗВО.

Зважаючи на розвиток сучасного інформаційного суспільства, викладачі іноземних мов у вузах повинні володіти рядом цифрових компетенцій для ефек-

тивного навчання та підвищення якості освітнього процесу. Ці компетенції можна класифікувати на окремі групи.

Перша компетенція – це пошук інформації в базі даних Cambridge University Press та Oxford University Press, які містять аудіо, відео-матеріали, текстову інформацію, електронні підручники, посібники, онлайн-вправи, рекомендації, необхідні для занять. Вони підходять на різних етапах навчання, закріплення та повторення матеріалу, а також для самоперевірки рівня володіння мовою. В умовах інформаційного суспільства одним з ефективних засобів оптимізації процесу навчання іноземним мовам є серії відео-сюжетів (подкасти), що постійно оновлюються, публікуються в Інтернеті. Вони доступні у будь-який час, безкоштовні та прості у використанні.

Друга компетенція – це вдосконалення роботи в офісних програмах. Дослідження показують, що частина викладачів знає лише програми Microsoft Word та Microsoft Excel. Мінімальним обсягом цифрових компетенцій для викладачів є впевнене користування програмами Microsoft PowerPoint, Microsoft Whiteboard, Microsoft Outlook. Під час роботи в цих програмах можна використовувати програми-тренажери для вироблення певних навичок, а також для контролю рівня навчання. Застосування спеціалізованих програм дозволяє ефективно проводити поточний, проміжний та підсумковий контроль.

Третя компетенція – вміння створювати презентації, візуалізувати дані – передбачає графічне та наочне уявлення освітнього контенту та наукових досліджень. Найбільш поширеною програмою, яка використовується для наочних матеріалів є Microsoft PowerPoint та графіки з Microsoft Excel, але існують інші програми, які значно розширюють функціонал побудови та презентації даних та цінні для викладачів іноземної мови: Quizziz, Kahoot, Miro, Padlet, Google Charts. Використовувати їх можна на будь-якому етапі заняття для формування лексичних та граматичних навичок. При цьому економиться велика кількість часу та підвищується оперативність та об'єктивність контролю. Студенти виходять на новий рівень інтерактивного спілкування «людина-комп'ютер» і працюють у часі.

Четверта компетенція – вміння використовувати інструменти відео- конференц-зв'язку: Zoom Meetings, Skype, Jitsi, Facebook, Meeting Room, відео зустрічі в сервісі Google Meet та інші в режимі реального часу. Вони дозволяють проводити онлайн презентації, спільно працювати з документами та програмами, синхронно переглядати сайти, відеофайли, зображення, реалізувати диференціацію навчання шляхом роботи в малих групах (сесійних залах) і так

далі, тобто створювати нові методичні системи навчання.

П'ята компетенція – вміння створювати навчальний відео контент, складається з кількох частин. Перша – запис навчального контенту за допомогою інструментів Jing, iSpring. Друга – це обробка та монтаж навчального відео контенту. Після того, як матеріал готовий, його потрібно розмістити в Інтернеті на YouTube або в соціальних мережах для використання студентами. В результаті проведеного дослідження ми з'ясували, що ці групи цифрових компетенцій викладачів іноземної мови підлягають обов'язковому розвитку щодо безконтактних занять.

Таким чином, побудова принципово нових безконтактних моделей навчання, наповнених новим педагогічним дизайном та інтерактивністю, цілком можлива і неминуча, але для її реалізації від педагога потрібне володіння набором цифрових компетенцій. Педагогічні кадри повинні пройти спеціальне навчання, яке готує їх до впевненого та усвідомленого застосування інформаційних технологій у навчальному процесі.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки: цифрова компетентність викладачів іноземних мов є невід'ємною складовою їхнього професійного розвитку в сучасному цифровому середовищі. Цифрова компетентність включає різноманітні аспекти, такі як мотиваційно-особистісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивно-оцінний, які допомагають викладачам ефективно впроваджувати цифрові технології у навчальний процес. Пандемія COVID-19 ще більше підкреслила необхідність розвитку цифрових компетенцій викладачів, оскільки вона змусила їх швидко переходити до онлайн-навчання та використання цифрових платформ. Викладачі з високим рівнем цифрової компетентності змогли успішно адаптуватися та досягли позитивних результатів у навчанні, тоді як ті, хто мав нижчий рівень цифрових навичок, зіткнулися з труднощами та зниженням якості освітнього процесу. Основним завданням у майбутньому буде розробка програм та методів, спрямованих на підвищення рівня цифрової компетентності викладачів. Дослідження і діагностика рівня психологічної готовності педагогів до використання цифрових технологій допоможе знизити опір до інновацій та стимулюватиме їхню активну діяльність у застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Отже, розвиток цифрової компетентності викладачів іноземних мов є критично важливим для забезпечення якісного освітнього процесу, адаптації до нових технологій та досягнення позитивних результатів у навчанні студентів.

Список використаної літератури

1. Brazdeikis V. The educators' competence of applying the information and communication technologies and its evaluation strategies. URL: http://formamente.guideassociation.org/wpcontent/uploads/2008_3_4_Palmira_Juceviciene.pdf
2. Faisal S, Suriaman A. EFL teachers' pedagogical practices during covid-19 pandemic. Jurnal Pendidikan, Sains Sosial, dan Agama. 2022. Vol.8, No.2. P.406–415.
3. Krumsvik R.J. Situated learning and teachers' digital competence. Education and Information Technologies. 2008. Vol. 13, No. 4. P.279–290.
4. Meirovitz T, Russak S., Zur A. English as a foreign language teachers' perceptions regarding their pedagogical-technological knowledge and its implementation in distance learning during COVID-19. Heliyon. 2022. Vol. 8, no. 4. P. e09175.
5. Куйбіда В.С., Петрос О.М., Федулова Л.І., Андрощук Г.О. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2019. Вип. 1. С.118–133.
6. Толочко С.В. Вимоги цифрового суспільства до компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. Інноваційна педагогіка. 2019. № 12. С.178–181.
7. Толочко С.В. Цифрова компетентність педагогів в умовах цифровізації закладів освіти та дистанційного навчання. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. 2021. Т. 13 (169), № 13. С.28–35.

References

1. Brazdeikis, V. (2008). The educators' competence of applying the information and communication technologies and its evaluation strategies. http://formamente.guideassociation.org/wpcontent/uploads/2008_3_4_Palmira_Juceviciene.pdf

- Faisal, S., & Suriaman, A. (2022). EFL teachers' pedagogical practices during covid-19 pandemic. *Jurnal Pendidikan, Sains Sosial, dan Agama*, 8 (2), 406–415.
- Krumsvik, R. (2008). Situated learning and digital competence. *Education and Information Technology*, 13 (4), 279–290.
- Meirovitz, T., Russak, S., & Zur, A. (2022) English as a foreign language teachers' perceptions regarding their pedagogical-technological knowledge and its implementation in distance learning during COVID-19. *Heliyon*, 8 (4). P. e09175.
- Kuybida, V., Petroye, O., Fedulova, L., & Androshchuk, G. (2019). Tsyfrovi kompetentsiyi yak umova formuvannya yakosti lyuds'koho kapitalu [Digital competences as a condition for the formation of the quality of human capital]. *Collection of Scientific Works of the National Academy of Public Administration by the President of Ukraine*, 1, 118–133. (in Ukrainian).
- Tolochko, S.V. (2019). Vymohy tsyfrovoho suspil'stva do kompetentnosti vykladachiv u systemi pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity [Requirements of the digital society to the competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education]. *Innovatsiyina pedahohika*, 12 (2), 178–181. (in Ukrainian).
- Tolochko, S.V. (2021). Tsyfrova kompetentnist pedahohiv v umovakh tsyfrovizatsiyi zakladiv osvity ta dystantsiynoho navchannya [Digital competence of teachers in the conditions of digitization of educational institutions and distance learning]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskyy kolehium» imeni T.H.Shevchenka*, 13 (169), 28–35. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 23.08.2023 р.

Стаття прийнята до друку 29.09.2023 р.

Kanyuk Oleksandra

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Head of Foreign Languages Department
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

Kish Nadiia

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Foreign Languages
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

DIGITAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. This article addresses the issue of digital competence of foreign language teachers of higher educational institutions. Digital competence plays an important role in the successful teaching and learning of foreign languages. The study presents findings on the digital competence of foreign language teachers before the COVID-19 pandemic and examines how crisis-induced changes have influenced their professional development. The research explores various aspects of digital competence among foreign language teachers, including knowledge of computer programs, application of Internet resources, integration of multimedia tools in the educational process, and effective use of digital tools for evaluation and student collaboration. The authors also research the existing training programs for teachers on digital technologies and suggest methods for organizing effective training courses on digital competence for foreign language educators. The article highlights the challenges encountered by teachers when incorporating digital tools into their work, such as limited resources, apprehension towards new technologies, and restricted access to educational platforms. Conclusions are drawn on the significance of digital competence for foreign language teachers and its impact on students' foreign language proficiency, motivation, and engagement in the educational process. In conclusion, the article emphasizes the importance of continuous professional development for foreign language teachers in the realm of digital competence. It also underscores the necessity of creating a supportive environment that encourages the seamless integration of digital technologies in higher education institutions. Overall, the article contributes to the study of digital competence of foreign language teachers and the integration of digital tools into higher education.

Key words: digital competence, digital technologies, pedagogical innovations, effective teaching, interpersonal communication, digital tools.